

Aspecte privind participarea Fondului de protecție a victimelor străzii în procesul penal

*Claudia Prilogan, judecător
Judecătoria Sectorului 6 București
Dan Manea, judecător
Judecătoria Sectorului 6 București*

We are of opinion that the High Court of Cassation and Justice has to establish, in a framework of a decision taken under Article 414² of the Criminal Justice Code, the procedural quality of the Street Victims Protection Fund and the potential duty to incur civil liability against the individuals or, as the case might be, the possible enforceable nature of a decision rendered in such proceedings, using as legal basis the Article 11(2) of the Norms on the aforementioned Fund, approved by Order No 1/2008 of the President of Insurance Supervision Committee.

▪ Sediul materiei

Printr-un art. 61 din Legea nr. 136/1995¹, în redactarea sa inițială, în vederea protejării victimelor accidentelor de circulație auto, soldate cu vătămări corporale sau decese, în care autorul a rămas neidentificat și autovehiculul este neasigurat, se constituie Fondul de protecție a victimelor străzii (în continuare *Fondul*); de asemenea, acest fond se va constitui și se va administra de către Biroul asigurătorilor de autovehicule, care va stabili o cotă procentuală ce se va aplica asupra volumului de prime brute încasate pentru asigurarea

obligatorie de răspundere civilă auto de către societățile autorizate și va elabora norme privind utilizarea fondului, cu avizul Ministerului Finanțelor.

Ulterior, acest text de lege a fost modificat prin Legea nr. 172/2004², având următorul conținut, în ceea ce interesează domeniul prezentului articol: se constituie Fondul de protecție a victimelor străzii, în vederea protejării celor păgubiți prin evenimentele rutiere produse de autovehicule supuse înmatriculării, precum și de tramvaie, în care autorul a rămas neidentificat sau autovehiculul, respectiv tramvaiul, nu este asigurat pentru răspundere

¹ Publicată în M.Of., Partea I, nr. 303 din 30.12.1995;

² Publicată în M.Of., Partea I, nr. 473 din 26.05.2004;

civilă pentru pagube produse terților pentru accidente de autovehicule; de asemenea, Fondul de protecție a victimelor străzii este destinat plăților de despăgubiri pentru vătămări corporale sau decese, dacă autorul a rămas neidentificat, respectiv plăților de despăgubiri pentru avarierea ori distrugerea de bunuri și vătămări corporale sau decese, dacă autovehiculul, respectiv tramvaiul, a fost neasigurat.

În prezent acest articol este abrogat, în condițiile art. IV alin. 3 din Legea nr. 113/2006³.

Pe de altă parte, potrivit art. 25¹ alin. 2 din Legea nr. 32/2000⁴, Fondul se constituie ca asociație, persoană juridică de drept privat fără scop patrimonial, în conformitate cu prevederile legale referitoare la asociații și fundații, ale prezentei legi și ale normelor emise în aplicarea acesteia. De asemenea, potrivit art. 25¹ alin. 10 lit. b din același act normativ Fondul se constituie în scopul de a despăgubi persoanele păgubite prin accidente de vehicule, dacă vehiculul, respectiv tramvaiul, care a provocat accidentul a rămas neidentificat sau nu era asigurat pentru răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de vehicule, cu toate că, în conformitate cu prevederile legale în vigoare, proprietarul acestuia avea obligația să încheie o astfel de asigurare.

În aplicarea acestor prevederi legale, s-au emis de către Președintele Comisiei pentru Supravegherea Asigurărilor mai multe ordine. În prezent, în

Fondul are calitate procesuală pasivă, în calitate de garant al obligației de despăgubire în limitele și în condițiile prevăzute de reglementările legale în vigoare.

vigoare este Ordinul nr. 1/2008 pentru punerea în aplicare a Normelor privind Fondul de protecție a victimelor străzii⁵.

Astfel, potrivit art. 3 alin. 1 din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii, acesta acordă despăgubiri persoanelor păgubite prin accidente de vehicule, dacă vehiculul, respectiv tramvaiul, care a provocat accidentul a rămas neidentificat ori *nu era asigurat pentru răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, cu toate că legea prevedea obligativitatea asigurării*.

2. Calitatea procesuală a Fondului în cadrul procesului penal

Părțile în procesul penal sunt enumerate și definite de art. 23 și 24 C.pr.pen., acestea fiind inculpatul, partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente.

Chiar dacă această reglementare pare a fi limitativă – pe cale jurisprudențială – Înalta Curte de Casație și Justiție, prin Decizia nr. I/2005⁶, decizie pronunțată într-un recurs în interesul legii, a stabilit că societatea de asigurare participă în procesul penal în

³ Publicată în M.Of., Partea I, nr. 421 din 16.05.2006;

⁴ Publicată în M.Of., Partea I nr. 148 din 10.04.2000;

⁵ Publicată în M.Of., Partea I, nr. 287 din 14.04.2008;

⁶ Publicată în M.Of., Partea I, nr. 503 din 14.06.2005;

calitate de asigurător de răspundere civilă.

Ca atare, instanța supremă a recunoscut implicit faptul că pot exista și alte părți (sau calități procesuale) în procesul penal, în afara celor arătate în Codul de procedură penală.

În practica judiciară s-a pus problema, în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă (art. 178 C.pen.) sau vătămare corporală din culpă (art. 184 C.pen.), când autovehiculul condus de către inculpat nu este asigurat R.C.A., dacă trebuie introdus în cauză Fondul pentru protecția victimelor străzii sau partea civilă – în baza hotărârii judecătorești de obligare la plata unor despăgubiri civile – poate solicita de la Fond plata acestora, fără a mai fi citat.

Unele instanțe nu au introdus în cauză Fondul, pe când altele au introdus în cauză Fondul, neexistând o practică judiciară unitară cu privire la calitatea procesuală în procesul penal.

Astfel, instanțele au citat Fondul în calitate de parte responsabilă civilmente⁷, intimat⁸, asigurător⁹ sau garant¹⁰.

În ceea ce privește calitatea de parte responsabilă civilmente, apreciem că Fondul nu poate fi citat astfel, întrucât acesta nu răspunde pentru faptele săvârșite de cel ce conduce un autoturism fără să fi fost achitată asigurarea obligatorie de răspundere civilă R.C.A. Astfel, nu există nici o prevedere legală în acest sens.

De asemenea, Fondul nu poate fi citat nici în calitate de intimat, neexistând nici un temei legal pentru ca acesta să aibă o asemenea calitate.

Nici ca asigurător nu poate fi citat Fondul, întrucât între inculpat și Fond nu a fost încheiat nici un contract de asigurare R.C.A. Pe de altă parte, Fondul acordă despăgubiri tocmai pentru lipsa asigurării R.C.A. a autovehiculului.

Considerăm că Fondul trebuie citat în procesul penal în calitate de **garant**, pentru următoarele motive:

Legislația principală relativă la Fond nu precizează care ar putea fi calitatea procesuală pe care o poate avea acesta în cadrul acțiunii civile exercitate în cadrul procesului penal.

Cu toate acestea, legislația secundară prevede – în mod expres – că Fondul intervine ca garant pentru respectarea obligației de despăgubire fără însă a putea opune persoanelor păgubite beneficiul de discuțiune în raport cu persoanele vinovate de producerea accidentului (art. 3 alin. 4 teza I din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii).

De asemenea, potrivit art. 11 din aceleași norme, în caz de litigiu, drepturile persoanelor păgubite prin accidente de vehicule supuse înmatriculării, precum și de tramvaie, în care autorul a rămas neidentificat sau vehiculul, respectiv tramvaiul, nu

⁷ A se vedea dosarele nr. 12557/197/2009 aflat pe rolul Judecătoriei Brașov, nr. 4027/288/2007 soluționat de Judecătoria Râmnicu-Vâlcea (portal.just.ro);

⁸ A se vedea dosarul nr. 15858/197/2009 aflat pe rolul Judecătoriei Brașov (portal.just.ro);

⁹ A se vedea dosarul nr. 11980/303/2009 aflat pe rolul Tribunalului București – Secția I-a Penală (www.tmb.ro);

¹⁰ A se vedea dosarele nr. 6684/197/2009 și nr. 17363/197/2007 aflate pe rolul Judecătoriei Brașov; nr. 8185/325/2009, nr. 6365/325/2009 și nr. 19704/325/2008 aflate pe rolul Judecătoriei Timișoara; nr. 7828/211/2008 și nr. 3545/211/2008 aflate pe rolul Judecătoriei Cluj-Napoca; nr. 845/212/2008 și nr. 27615/212/2009 aflate pe rolul Judecătoriei Constanța;

este asigurat de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, se exercită împotriva Fondului; persoanele prejudiciate care au înaintat acțiune în justiție împotriva persoanei sau persoanelor responsabile pentru repararea prejudiciului vor fi despăgubite de Fond în baza hotărârii judecătorești; **Fondul are legitimare procesuală pasivă, în calitate de garant al obligației de despăgubire, în limitele și în condițiile prevăzute de reglementările legale în vigoare.**

3. Soluțiile pe care le poate da instanța acțiunii civile în cazul în care Fondul este citat în procesul penal în calitate de garant

Și în cazul acesta soluțiile instanțelor au evidențiat o practică neunitară.

Astfel, unele instanțe¹¹ au obligat Fondul în solidar cu inculpatul la plata despăgubirilor civile ce au fost acordate părții civile, în limita plafonului prevăzut de lege.

Alte instanțe¹², au obligat Fondul alături de inculpat, în limita prevederilor legale, la plata despăgubirilor civile.

În sfârșit, unele instanțe¹³ au constatat că hotărârea pronunțată cu privire la acțiunea civilă și obligarea inculpatului la plata despăgubirilor civile este opozabilă Fondului, constatându-se – totodată – calitatea acestuia de garant.

Considerăm că soluția ce se poate pronunța cu privire la acest aspect rezultă din reglementarea legală dată Fondului.

Astfel, așa cum am arătat mai sus, Fondul va fi citat în procesul penal în calitate de garant. Potrivit art. 11 alin. 2 teza II din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii, persoanele prejudiciate (*părțile civile în procesul penal – n.n.*) care au înaintat acțiune în justiție împotriva persoanei sau persoanelor pentru repararea prejudiciului vor fi despăgubite de Fond în baza hotărârii judecătorești. Mai mult, potrivit art. 3 alin. 4 teza I din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii, acesta intervine ca garant pentru respectarea obligației de despăgubire fără însă a putea opune persoanelor păgubite beneficiul de discuțiune în raport cu persoanele vinovate de producerea accidentului. Relativ la acest ultim aspect este de reținut că Fondul este obligat să plătească părții civile despăgubirile civile la care a fost obligat inculpatul. Ulterior, Fondul se poate întoarce împotriva inculpatului, în cadrul unei acțiuni în pretenții, subrogându-se în drepturile părții civile (art. 42 alin. 2 din din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii).

Ca atare, în temeiul acestui text legal, considerăm că Fondul nu poate fi obligat în solidar sau alături de persoana responsabilă de prejudiciu (*inculpatul în procesul penal – n.n.*), ci va fi citat numai pentru opozabilitatea hotărârii judecătorești prin care s-au acordat despăgubiri civile.

¹¹ A se vedea sentința penală nr. 841/15.12.2009 pronunțată de Judecătoria Sectorului 6 București (nepublicată); a se vedea soluția pronunțată în dosarul nr. 4027/288/2007 al Judecătoria Râmnicu-Vâlcea la data de 24.09.2008 (portal.just.ro);

¹² Sentința civilă nr. 746/12.11.2009 pronunțată de Judecătoria Sectorului 6 București

(nepublicată); A se vedea soluția pronunțată în dosarul nr. 845/212/2008 soluționat de Judecătoria Constanța la data de 05.03.2009 (portal.just.ro);

¹³ A se vedea soluția pronunțată în dosarul nr. 7828/211/2008 soluționat de Judecătoria Cluj-Napoca la data de 02.10.2008 (portal.just.ro);

Relativ la persoanele care pot fi despăgubite de Fond trebuie avute în vedere și prevederile art. 5 alin. 5 din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii. Potrivit acestui text, nu pot beneficia de despăgubiri din Fond persoanele care au urcat de bunăvoie în vehiculul vinovat de producerea accidentului, dacă se dovedește că acestea știau că vehiculul respectiv nu era asigurat, și nici cele care, la data producerii accidentului, au posibilitatea să își recupereze daunele suferite în baza unei asigurări facultative.

În acest caz, Fondul nu este garant pentru plata despăgubirilor la care ar putea fi obligat inculpatul, hotărârea instanței penale nefiindu-i opozabilă. Astfel, partea civilă își va despăgubirile civile numai de la inculpat sau de la partea responsabilă civilmente.

Un argument în favoarea faptului că Fondul nu poate fi obligat în solidar cu inculpatul la plata despăgubirilor civile este și următorul:

În cadrul procesului penal, în cazul prejudiciilor cauzate în urma unor accidente auto, care au ca urmări ucideri din culpă sau vătămări corporale din culpă, răspunderea inculpatului este una delictuală, în general întemeiată pe art. 999 C.civ. În acest caz, dacă sunt mai multe persoane răspunzătoare, răspunderea este solidară.

Fondul nu este răspunzător de producerea prejudiciului, acesta garantând numai plata despăgubirilor civile și numai în cazul în care autovehiculul nu este asigurat R.C.A.

De asemenea, este de reținut că în materie civilă solidaritatea trebuie să fie

stipulată expres (art. 1041 C.civ.), chiar dacă izvorul acesteia este legea.

Cum nici legislația principală, nici cea secundară nu prevăd că Fondul răspunde solidar cu persoana responsabilă de producerea prejudiciului, apreciem că acesta nu poate fi obligat în solidar cu inculpatul în cadrul acțiunii civile exercitate în cadrul procesului penal.

O altă problemă care se poate pune este dacă Fondul poate fi obligat la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat, așa cum au procedat unele instanțe¹⁴. Considerăm că Fondul nu poate fi obligat la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat, acesta nefiind parte responsabilă civilmente pentru a fi aplicabile prevederile art. 191 alin. 3 C.pr.pen.

Pentru această soluție pledează și prevederile art. 3 alin. 3 din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii, care au în vedere numai despăgubirile civile, nu și cheltuielile judiciare. În același sens sunt și prevederile art. 11 alin. 2 teza ultimă din aceleași norme, care arată că Fondul este garant al obligației de despăgubire.

La fel, Fondul nu poate fi garant și – ca atare – nu va putea să-i fie opozabilă hotărârea cu privire la cheltuielile judiciare făcute de partea civilă. În acest ultim caz, cel ce va putea fi obligat este numai inculpatul, potrivit art. 193 alin. 1 C.pr.pen.

Un ultim aspect ce poate fi avut în vedere este acela dacă Fondul poate fi obligat la plata cheltuielilor de spitalizare făcute de unitățile spitalicești în favoarea părții civile, așa cum au procedat unele instanțe¹⁵.

¹⁴ A se vedea soluția pronunțată în dosarul nr. 4027/288/2007 al Judecătorei Râmnicu

Vâlcea la data de 24.09.2008 (portal.just.ro);

¹⁵ Idem;

Apreciem că Fondul nu poate fi garant pentru plata acestor sume, având în vedere prevederile art. 5 alin. 4 din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii, care arată că nici o entitate care a compensat în orice fel persoanele păgubite sau a oferit acestora servicii în legătură cu prejudiciile suferite, în baza unor contracte încheiate ori în baza legii, nu are dreptul să solicite de la Fond recuperarea cheltuielilor efectuate.

În consecință, spitalul – constituit ca parte civilă în procesul penal – poate solicita plata cheltuielilor de spitalizare numai de la inculpat sau de la partea responsabilă civilmente, iar nu și de la Fond.

La data de 8 aprilie 2010, a fost promovat – pentru crearea unei practici judiciare unitare – de către Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție un recurs în interesul legii, în vederea stabilirii calității procesuale a Fondului pentru protecția victimelor străzii (art. 25¹ din Legea nr. 32/2000) și a posibilității obligării acestuia, în cadrul procesului penal, la despăgubiri civile către persoanele păgubite prin accidente de vehicule neasigurate pentru răspundere civilă¹⁶.

În motivarea acestui recurs în interesul legii s-a arătat că, având în vedere dispozițiile art. 11 alin. 2 din Norme care prevăd că persoanele care au intentat acțiune în justiție împotriva persoanelor responsabile pentru repararea prejudiciului vor fi despăgubite de Fond, în baza hotărârilor judecătorești, rezultă că, prin

lege, Fondul este chemat să răspundă pentru pagubele provocate de autorul accidentului de circulație și care, în procesul penal, are calitatea de inculpat. Ca atare, se consideră că Fondul are în procesul penal calitatea procesuală de parte responsabilă civilmente, în condițiile art. 24 alin. ultim C.pr.pen. Acesta va răspunde civil pentru inculpat, suportând plata despăgubirilor, pe care le avansează și pe care, în final, le va recupera pe calea regresului (art. 13 din Norme).

S-a mai arătat că Fondul va fi obligat prin hotărâri judecătorești la plata despăgubirilor, avându-se în vedere dispozițiile art. 11 alin. 2 teza I din Norme. După efectuarea plății despăgubirilor astfel stabilite, Fondul se va subroga în drepturile persoanelor păgubite, persoanele responsabile pentru producerea și recuperarea prejudiciului fiind obligate să ramburseze Fondului despăgubirile achitate (art. 13 din Norme).

În concluzie, având în vedere opiniile diferite prezentate mai sus, considerăm că se impune ca Înalta Curte de Casație și Justiție, în cadrul unei decizii pronunțate potrivit art. 414² C.pr.pen., să stabilească ce calitate are Fondul în procesul penal și dacă acesta poate fi obligat sau nu la despăgubiri civile către partea civilă ori hotărârea îi este numai opozabilă, executarea acesteia făcându-se în temeiul art. 11 alin. 2 din Normele privind Fondul de protecție a victimelor străzii, aprobate prin Ordinul nr. 1/2008 al Președintelui Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor.

¹⁶ http://www.mpublic.ro/recursuri/2010_penal/r_07_04_2010.htm.